

Nr 3/2013, 7. årgang

Tynset

TEMA:

100 år med
stemmerett
for kvinner

Informasjonsmagasin
fra Tynset kommune

Det var ingen Amerikareise mellom Tynset og Hedmarken for seksti år siden heller, men det opplevdes slik for meg som vokste opp i et hjem hvor mor var lærer og far var sjømann og skiftet like mange bleier som mor. Far var også med på alle fødslene til oss barna. Det var slett ikke vanlig på den tida. Derfor var det litt av en overgang å komme til en kultur hvor det var tette skudd mellom kvinne- og mannsarbeid. Elisabeth hadde selv utdanning som spebarn og barselpleier. Handelsutdanning via brevkurs tok hun også mens barna var små.

Som 22-åring giftet Elisabeth seg med Magne Sandbakken på Tynset og ble gardkjerring på Sandbakken. Etter hvert kom det tre sønner, Morten, Dag Henrik og Arne. Her levde fire generasjoner under samme tak. Både Magnes mor, bestemor og en onkel bodde på gården.

– Likestilling og økonomisk frihet ble tema som opptok meg spesielt mye som gardkjerring med forsørgeransvar for alle. Ved siden av gårdsarbeidet tok jeg innimellom vakter på sykehuset. Jeg fant det svært urimelig at jeg ikke skulle ha egen inntekt av gårdsarbeidet på lik linje som med vaktene på sykehuset og som kontormedarbeider. Det var en stor overgang for meg. Jeg var ung, uerfaren og forelsket. Det var det som gjorde at jeg ble der, smiler Elisabeth som ble en stor beundrer bondestanden. Hvilket arbeid de la ned! Spesielt respekt fikk jeg for bygdekvinne. For noen damer!

– Guttene våre ble føret med kvinnefrigjøring fra de var små. Det har sikkert påvirket dem til en viss grad, men Magne sa en gang til meg at «... huff, du driver den kvinnepolitikken din slik at ryssen finner seg koner med knuter i nakken!» Ingen av svigerdøtrene mine har knute i nakken, ler Elisabeth.

– Det var imidlertid lite forståelse og aksept for ideene og tankene jeg hadde i tynsetsamfunnet, blant annet dette med likelønn, husker Elisabeth.

– Kåmmå frå Hedmarken å drive på slik! Jeg fant god støtte i Karen Grønn-Hagen. Jeg var veldig på linje med henne, men vi slet begge med ideer som ble sett på som radikale. Etterhvert fikk jeg anerkjennelse og mye støtte både på hjemmebane og ellers. Det tar tid å endre holdninger.

På slutten av 1950-tallet satt Elisabeth som første vararepresentant til kommunestyret og møtte mye der. På den arenaen følte hun at hun ikke fikk utført noe. Hun var, og er fremdeles i en alder av 80 år, et engasjert og aktivt organisasjonsmenneske. Midt på 70-tallet ble hun landets første kvinnelige leder av et kommunalt bygningsråd. Her satt hun i 6 år.

– Det kom nemlig en lov om at kommunal bygningsråd skulle ha med en kvinne. Det var sikkert fordi mannfolka ikke visst hvor store bøttekotta måtte være, sier Elisabeth tørt og ler godt.

Hun deltok på møter rundt om i landet og forteller om en episode hvor hun skulle delta i en paneldebatt. Her ble alle mannfolka i panelet presentert med titler og navn. Når det ble hennes tur blir hun av møteleder i et mildt og høyere toneleie presentert som «*vår kvinnelige deltager*». Da går hun til møtedeltagernes forskrekkelse og henter en blomst fra et av bordene og setter på sin plass på podiet. Med følgende replikk setter hun seg i salen: «*Er det en dekorasjon dere vil ha kan denne stå der. Den er penere å se på enn meg*»!

– På dette møtet ble forresten Tynset Rådhus trukket frem som et skrekkelig eksempel på hva et bygningsråd kan godkjenne av byggverk på landsbygda, forteller Elisabeth.

Det var det direkte arbeidet med kvinnesak som opptok henne mest. Elisabeth var aktivt med i Norsk Bondelag og Familieutvalget i Norges Bygdekvinnelag. Her fikk hun så hatten passet av andre kvinner når hun reiste rundt og holdt foredrag om pornografi og viste bilder. Det var da ikke slik styggedom de var kommet på bondekvinnelagsmøte for å se! Hun var også primus motor bak opprettelsen og den første som var ansatt ved Krisesenteret i Tynset i 1985.

– Vi skapte arbeidsplasser, et godt fagmiljø og et godt tilbud til mishandlende og voldsutsatte, forteller hun.

Også her fikk hun sterke reaksjoner fra andre kvinner da de som første krisesenter i landet ville åpne for mishandlede menn. Det var jo helt uhørt. Mishandlede kvinner kunne ikke møte menn. Å si at kvinner kan være psykiske mishandlere var som å banne i kirka.

– Vi har kommet langt i kvinnefrigjøringa men det har gått sent, oppsummerer Elisabeth. På enkelte områder synes jeg likevel kvinner har gått forbi menn. Ta Senterungdommens leder Sandra Borch for eksempel. Jeg synes hun er modig. En ung kvinne som taler Roma midt imot, det er fortsatt ikke hverdagskost.

Kjerringa mot strømmen

Kulturkollisjonen mellom et likestilt arbeiderhjem på Hedmarken og den tradisjonelle bonde- og bygdekulturen på Tynset på 50-tallet ble stor for unge Elisabeth Sandbakken. Denne opplevelsen ble skjellsettende for hennes engasjement for likestillingspolitikk, li-keverd og likelønn.

PORTRETET

Tekst og foto : Ingrid Eide

Nr. 3/2013

02

Nr. 3/2013

03

Informasjonsmagasin Tynset kommune
Nr. 3/2013, 7. årgang

Utgiver

Tynset kommune
2500 Tynset

Redaksjonen

Arild Einar Trøen (rådmann og ansvarlig redaktør)
Morten Often (ass. rådmann)
Bersvend Salbu (ordfører)
Beate Hjertager (kultursjef)
Mary Anne Bakos (helse- og omsorgssjef)
Per John Valle (teknisk sjef)
Bent Kvisle (utdanningsjef)
Mariann Totlund (enhetsleder landbruk og miljø)
Inger Stubsjøen (leder for plan, bygg og geodata)
Kari Skjulhaug (avd.leder Servicetorget)
Ingrid Eide (fotograf og journalist)

Kontakt

Telefon: 62 48 50 00
Epost: postmottak@tynset.kommune.no

Annonsering i informasjonsmagasinet

Organisasjoner og næringsliv kan annonsere i våre
spalter. Ta kontakt for ytterligere informasjon og
bistand med utforming av annonsemateriell.

Kontakt vedrørende annonsering og priser

INGRAFO
2540 Tolga

Telefon 62 11 71 99
Epost post@ingrafo.no
Web www.ingrafo.no

Foto 1. omslagsside

Karen Grønn-Hagen, politiker og gardbruker
Foto utlånt av Ola Grønn-Hagen

Grafisk utforming

© 2013 INGRAFO
www.ingrafo.no

Opplag

3.600

Trykk

Flisa Trykkeri AS

Klimaspalten

Strømproduksjon på taket

I Norge har vi hatt solceller på hyttene våre i mange tiår, men svært få nordmenn har solceller på hustaket. Og enda færre har solcellepaneler som utgjør en del av selve takkonstruksjonen.

I våre naboland har dette markedet eksplodert de siste årene, så teknologien er allerede på plass. I Norge er strømprisen for lav til at markedet for solceller har tatt av.

Miljøstiftelsen ZERO mener tida er overmoden for solenergi på boligtak. Det kan synes som om kalde vinterdager med god solinnstråling og refleksjon fra snø kan gi ekstra god strømproduksjon. Her har Tynset kommune et fortrinn som vi, som en del av ZERO's klimaspydspissprosjekt, ønsker å se nærmere på, for å skaffe oss erfaring og kompetanse i denne framtidsrettede utviklingen.

Sammenlignet med annen elektrisitetsproduksjon er dette en meget skånsom produksjon, som ikke trenger store naturinngrep som ved større vann- og vindkraftanlegg. Hvor stort produksjonspotensialet er, vet vi ennå ikke, men vi ønsker å være med å teste dette ut.

Vi har allerede bestilt solcellepanel som vi vil montere på rådhuset. Testpanelet vil produsere strøm rett i sikringsboksen, og vil erstatte annet strømforbruk. Dersom anlegget produserer mer enn vi forbruker, vil vi kunne levere strøm inn på elektrisitetsnettet. Denne testproduksjonen vil foregå i nært samarbeid med Nord-Østerdal Kraftlag og Nord-Østerdal videregående skole, som utdanner framtidens elektrikere!

511 951 513

Det kan brukes to helt ulike innfallsvinkler for å illustrere forskjellen mellom en privat bedrift og en kommune.

En privat bedrift har i all hovedsak som oppgave å generere et økonomisk overskudd som skal tilbakeføres eierne i form av utbytte. Pengene er målet, tjenestene eller vareproduksjonen er middelet. En privat bedrift har litt enkelt sagt som målsetting å bruke minst mulig penger for å tjene mest mulig.

For en kommune er det motsatt. Kommunen skal ikke ha et stort overskudd. Å lage tjenester er målet, pengene er middelet til å realisere dette. Så det handler hele tiden om å lage flest mulig og best mulig tjenester for kommunens innbyggere og brukere.

Paradoksalt nok vil derfor en kommune aldri ha nok penger til rådighet. Det vil alltid være et udekket behov, ulike formål der en ønsker å styrke tjenestene, utføre vedlikehold på eksisterende bygg og anlegg eller gjennomføre ytterligere investeringer i nye bygg og anlegg. Kommunens ulike virksomheter ønsker å gi sine brukere så gode tjenester som mulig. For å få til det vil virksomhetene alltid ønske seg flere ressurser i form av penger og bemanning.

Når året starter vet vi ganske nøyaktig hvor mye penger Tynset kommune har til rådighet. Størstedelen av kommunens inntekter brukes til å gi mange ulike tjenester. Kommunen er en kompleks virksomhet som leverer rundt 720 ulike lovpålagte tjenester i tillegg til nærmere 150 tjenester som ikke er lovpålagte. Dette er tjenester gjennom hele livsløpet, faktisk fra før du blir født. Det er legetjenester, helsestasjon, barnehage, skole, ungdomsklubb, tekniske tjenester for avløp, renovasjon, byggesaksbehandling, kart og oppmåling, snøbrøyting, vedlikehold av veier, støtte til kultur og idrett, tilbud innen psykiatri, hjemmehjelp, hjemmesykepleie, drift av tilrettelagte boliger og sykehjemsplasser. Bare for å nevne noen få.

Resten av inntektene brukes til å betale avdrag og renter på kommunale lån. Tynset kommune har de senere årene foretatt mange store og tunge investeringer innen infrastruktur som veier, vann og avløp, innen barnehager, skole, og eldreomsorg. Når gjelda øker må en større andel av inntektene brukes til å nedbetale gjeld, det blir mindre penger igjen til å produsere tjenester for. Dermed blir

arbeidet med å lage budsjett ofte preget av ord som sparing, kutt, krise, ressursmangel eller faglig uforsvarlige løsninger.

I og med at vi vet hvor store inntekter kommunen har, må vi lage et budsjett som tar hensyn til det. Det må balanseres hvor mye som skal gå til investeringer og hvor mye som skal gå til drift. Likeledes må driftsmidler fordeles mellom de ulike virksomhetene. Enkelt sagt betyr mer penger et sted mindre penger et annet sted fordi totale inntekter er gitt. Høsten er tiden for budsjettarbeid. For 2014 vet vi at vi må ned med om lag 10 millioner kroner. Dette skyldes i all hovedsak bortfall av inntekter for konsesjonskraft på grunn av lavere strømpriser og økte utgifter til investering og drift av flere barnehageplasser.

Administrasjonens oppdrag er å legge fram et saldert budsjett. Saldert vil si et budsjett der utgiftene ikke overskrider totale inntekter. Vi vet at vi har en del ugjørt på investeringssiden når det gjelder barnehage, kommunale veier, brannstasjon og svømmebasseng. Noen av disse investeringene må trolig skyves ut i tid. Når det investeres må driften reduseres for å ha nok penger til å betale renter og avdrag på lån. 90 prosent av kommunens driftsmidler går til barnehage, skole, helse og omsorg. Det er derfor en illusjon å tro at vesentlige reduksjoner i drift kan gjennomføres uten at disse sektorene berøres. Da blir det et spørsmål i hvor stor grad vi er villig til redusere omfanget av tjenester for å kunne ta opp mer lån.

Tynset kommune har godt utbygde tjenester og gjennomgående høy standard på bygg og anlegg. Det kan vi tillate oss fordi vi har forholdsvis mye penger til rådighet. 511 951 513 er ikke et tilfeldig tall. Det er tallet for kommunens totale inntekter i 2012. Nesten 100 000 pr innbygger! Tynset og alle øvrige norske kommuner er svært privilegerte som har så mye ressurser til rådighet. Det gjelder å minne seg selv på det fra tid til annen.

Med hilsen
Arild Einar Trøen
Rådmann

Karen Grønn-Hagen

Første kvinnelige statsråd i borgelig regjering

Tekst og foto: Ingrid Eide

Fire lokale, engasjerte kvinners historier

Det er viktig å få markert 100-årsjubileet for kvinners stemmerett både i et historisk perspektiv og et samtidsperspektiv. Det gjør vi her ved å presentere fire lokale kvinners historier og engasjement vi garantert har noe å lære av i lys av stemmerettsjubileet.

Norge ble den første suverene stat i verden som innførte allmenn stemmerett for både kvinner og menn.

Tre stater som på den tiden ikke var selvstendige, var riktig nok aller tidligst på banen; New Zealand i 1893, Australia i 1902 og Finland i 1906. Tilsammenligning fikk Østerrike kvinnelig stemmerett først for 30 år siden. Første kvinne ble valgt inn på Stortinget i 1921.

Vi presenterer følgende fire kvinner fra ulike tidsepoker og fra ulike miljøer i tynsetsamfunnet. *Karen Grønn-Hagen* fra Telneset. Hun var landets første kvinnelige statsråd i en borgerlig regjering og landets fjerde kvinnelige statsråd totalt sett. *Elisabeth Sandbakken* (se portrettet) var sterkt inspirert av Grønn-Hagen, ildsjel i organisasjonslivet, første kvinnelige leder av Bygningsrådet, og primusmotor og leder for Kriesenteret på Tynset. *Siri Strømmevold* er daglig leder av Tynset Bokhandel, aktiv i mange sider av regionalt næringsliv og nasjonal bokbransje. *Kaja Haugseth* er kommunestyrets yngste representant og leder i Hedmark AUF.

– Det lå til familien å være aktiv. Engasjementet til mor og far har nok preget oss alle i ettertid, er søstrene Grønn-Hagen enige om.

Karen og Nils Grønn-Hagen sine tre døtre (f.v.) Ingunn Bjørkøy, Arna Nordset og Gunvor Krøgsæter hukser moren som et engasjert, modig og tilstedeværende menneske

Karen Grønn Hagen satt en måned som minister i Familie- og forbrukerdepartementet i Lyng-regjeringen i 1963, og fikk kanskje ikke utrettet så mye på den korte tida. Det er kjent at hun uttalte at det var vel og bra med dette departementet, bare en visste hva det skulle drive med.

Erfaringene hennes gjorde at hun arbeidet for at kvinnene skulle organisere seg innenfor politikken og la gjennom dette grunnlaget for Senterkvinnene.

Kvotering av kvinner var en sak Karen Grønn Hagen ivret for. Sjøl var hun for kvotering for å få fortgang: « ... og jeg trur vi er nødt til å sette kvinner på listene - fordi de er kvinner, vi kan ikke lenger sitte og vente på at mennene sine holdninger skal bli forandret ... »

«Alle andre kvinner kan være med, bære itte kjærringa mi», spøkte hun i sine mange taler og kåserier. Sagt i spøk, men med en tydelig undertone og adresse til den motstand og de holdningene som møtte mange av de

første kvinnene som ønsket å engasjere seg i politikken.

Karen Grønn-Hagen giftet seg og ble gardkjerring på Telneset. Hun og mannen Nils fikk fem barn som alle har vært aktive i politikk og næringsliv. *Per N. Hagen* som døde i 2010, var blant annet ordfører på Tynset i en årrekke. *Ola* er aktiv i regionen næringsliv og i internasjonale prosjekter. Magasinets utsendte treffer døtrene på det årlige treffet på hjemgården på Telneset; *Ingunn Bjørkøy* bosatt på Voss, *Arna Norset* bosatt på Ørlandet og *Gunvor Krøgsæter* bosatt på Sunnmøre. De husker moren som et engasjert, modig og tilstedeværende menneske.

Arvelig engasjementsgen

– Det lå til familien å være aktiv, mener Arna. Engasjementet til mor og far har nok preget oss alle i ettertid, sjøl om vi aldri har tenkt bevisst på det. Vi var alltid med i et eller annet styre fra vi var helt unge. Vi syklet til møter i 40

kuldegrader. Hadde man forpliktet seg var det bare å stille opp.

– Jeg opplevde det nærmest som en plikt å være samfunnsengasjert. Det gikk foran alt. Jeg gikk alltid med dårlig samvittighet overfor familien min. Det gjorde mor også. Alltid. Hun kunne blitt nominert til en periode til, men takket nei.

Både Arna og Gunvor har vært aktive på fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Ingunns hjerte har vært i kommunepolitikken og bygdekvinnelag.

– Det er jammen bra vi bor på hver vår kant av landet kommenterer Ingunn leende.

– Ellers hadde det blitt mye konkurranse og diskusjoner!

Fra sin tidlige barndom husker de at det var faren som reiste til Tynset og Oslo på møter, enten det handlet om samvirke, meieri, slakteri eller Norges Kjøtt og Fleskesentralen som han var engasjert i.

– Mor var mor og gardkjerring, slik så vi på det. Jeg husker Per sa til far en gang han gjorde seg i stand til å ta hesten å kjøre til Tynset på møte: Når jeg blir stor og du blir liten skal jeg kjøre til Tynset på møte og du skal stå hjemme å skrike, forteller Gunvor.

Lite tro på full likestilling

De fem barna ble vant til politiske diskusjoner fra de var små. Naboen Embret på Gardseth og Håkon Øyan kom ofte på besøk på kveldene, og da satt ungene på vedkassa ved komfyren og rundt kjøkkenbordet og hørte på. Ofte var det landbrukspolitiske diskusjoner. Gunvor «konverterte» etter hvert til Venstre og satt blant annet fylkestinget i Møre og Romsdal i to perioder på 80-tallet. Hun var også varamedlem til Stortinget.

– Jeg husker mor og jeg var svært uenig om opprettelsen av Senterkvinnene. Jeg mente at det var unødvendig med egne kvinnegrupper i de politiske partiene. Det mente mor i høyeste grad var nødvendig, forteller Gunvor.

– Det tar minst 100 år før vi kan snakke om likestilling, uttalte Karen en gang til Arna.

– Mor hadde nok blitt overrasket, vi har kommet lenger enn hun nok hadde regnet med.

Fryktløs politiker

Karen Grønn-Hagen beskrives av døtrene som forut for sin tid, men ingen revolusjonær. Hun var langt fra noe A4-menneske, men samtidig opptatt av å føre tradisjoner videre. Hun var ekte, fornuftig og torde si sin mening. Fryktløs trådte hun inn på menns områder.

Fakta om Karen Grønn Hagen

Født 27.11.1903 i Tynset. Død 19.12.1982. Gikk gymnas i Trondheim på begynnelsen av 1920-tallet og engasjerte seg i den frilynte ungdomsbevegelsen Bondeungdomslaget.

Verv

Medlem: Tynset kommunestyre 1951-1955, 1955-1959, varaordfører 1959-1960, Rådet for Direktoratet for utviklingshjelp 1966-1976, Bygningsrådet i Tynset, Sp's landsstyre 1953-1959, Arbeidsutvalget 1955-1959, Landsstyret i Norges bondekvinnelag 1957-1959 Formann Øyan Bondekvinnelag

Stortingsperioder

Vararepresentant nr 1 for Hedmark, 1954 - 1957, B.

Representant nr 8 for Hedmark, 1961 - 1965, Sp.

Vararepresentasjoner

Rykket opp som representant 10.07.1955 etter Einar Frogners død.

Medlem av Regjeringen 28.08.1963-25.09.1963, Karstein Seland møtte som representant.

Medlemskap i stortingskomiteer

Medlem, Sosialkomiteen, 16.01.1956 - 10.01.1958

Medlem, Samferdselskomiteen, 18.10.1955 - 16.01.1956

Sekretær, Administrasjonskomiteen, 13.10.1961 - 28.08.1963

Sekretær, Administrasjonskomiteen, 25.09.1963 - 30.09.1965

Medlemskap i delegasjoner

Medlem, Stortingets delegasjon til NATOs parlamentariske forsamling, 1957

Vararepresentant, FNs generalforsamling, 1962-1969

Medlemskap i regjering

Statsråd, Departementet for familie- og forbrukersaker, 28.08.1963 - 25.09.1963

– Det trengtes på den tida. Mange kvinner torde ikke åpne munnen, sier Ingunn.

– Mor sto fjellstøtt i saker hun trodde på, selv om det kunne blåse rundt henne. Det tror jeg vi har fått med oss mye av, sier Gunvor.

Karen var også vararepresentant til FNs generalforsamling og reiste to ganger til Amerika. Men det var ikke bare glamour å være stortingsrepresentant. Livet på innsida av stortingsveggene var hardt arbeid og krevde mye pendling.

– På fredager måtte hun å rekke toget hjem. Her skulle alt hjemmearbeid gjøres på to dager for så å sette seg på toget til Oslo igjen. Mor var bil- og togsyk, men kunne ikke ta reisesyketabletter for det ble hun så trøtt av. Det var noe hun måtte lære å leve med, forteller Gunvor.

Verdensdame og budeie

Søstrene beskriver moren som en person med en spesiell utstråling. Hun snakket på en måte

som gjorde at folk lyttet. Hun tok situasjonen der hun kom og ga seg ikke utfordring å være noe annet enn det hun var. Autoritetsangst var mor blottet for. Det som opptok henne var handling - å få ting gjort. Ikke titler.

– Jeg husker den ene turen hun hadde til Amerika og generalforsamlingen i FN. Mor var et kreativt menneske. Mellom fjøstidene på setra i Gammeldalen, satt hun med sveivesymaskina og sydde en grønn kjole hun skulle ha på seg. Arna husker hun fant en gammel solhatt som hun lakkerte med svart ovnslakk. Dermed var budeie fra Gammeldalen klar til å innta den politiske høyborg i verdensmetropolen i en hatt så svart og blank og fin. Kjolen høstet også senere godord fra selveste Kong Olav!

Da Karen kom hjem husker Ingunn hennes konklusjon om konflikten i Midtøsten: «*Det blir aldri fred mellom Palestina og Israel. Det ser jeg når jeg ser hatet i øynene deres*». Dessverre ser det ut til at hun får rett.

Bok- handleren i Tynset

Tekst og foto: Ingrid Eide

Med stemmeretten var det formelle grunnlaget lagt for at kvinner skulle delta i samfunnets avgjørelser på lik linje med menn. Men 100 år etter, er kvinner fortsatt generelt dårligere representert i enkelte fora enn menn. Eksempelvis i styrerommene i norsk næringsliv.

Siri Strømmevold fra Tynset har 14 års fartstid i bokbransjen. Hun kom fra offshoreindustrien, en meget mannsdominert bransje og nærmest dumpet bort i bokbransjen.

– Å inneha styreverv handler om å bidra til utvikling av både lokalsamfunn og næringsliv. Det handler også om selvutvikling og kompetanseheving for egen del. Dessuten er det er morsomt, og jeg er et engasjert menneske. Dette er min drivkraft, sier Siri.

Foruten å være bokhandler, sitter hun nå som styreleder i Sparebanken Hedmark. Tidligere har hun innehatt en rekke styreverv regionalt og nasjonalt, blant annet i en årrekke som styreleder i Den Norske Bokhandlerforening og Fri Bokhandel.

Med sin erfaring til grunn mener Siri det bør skje en bevisstgjøring i næringslivets styrer generelt i forhold til å rekruttere unge kvinner. Her er kvinner i mindretall generelt. Også i Fjellregionen. Hun vil utfordre alle valgkomiteer i organisasjoner og bedrifter i Fjellregionen og generelt til å rekruttere unge kvinner til styreverv.

– Jeg har vært veldig bevisst på dette i de valgkomiteer jeg har deltatt i. Det er viktig å få opp en underskog av unge kvinner som styremedlemmer, og lederstillinger, som bidrar til mangfold.

Siri Strømmevold anmoder også bedrifter til å få tilflyttere inn i bedriftsstyrer. Det er viktig å skaffe jobber til tilflyttere. Like viktig er det å tenke på å få nytt blod inn i

næringslivets styrerom. En styrejobb kan være en inngangsport til jobbmarkedet for tilflyttere.

– Hva er årsaken til at kvinner er underrepresentert i styrearbeid etter din mening?

– Jeg tror ikke det er vond vilje, men ubetenksomhet i forhold til kvinnelig rekruttering. I en travel hverdag er det lett å bruke det nettverket man allerede har. Det er en større bevissthet og mer naturlig innebygget i oss at det er kompetanse som teller, ikke hvilket kjønn man er for å inneha et styreverv. Men vi må bli mere bevisste dette i rekrutteringsarbeidet, poengterer bokhandleren fra Tynset.

– Helt sikkert er det at det er mange engasjerte kvinner som ville gjort en god jobb i styresammenheng. Men dette handler om selvstendige valg. Hvordan vil vi bruke tida vi har. Kvinnelige styremedlemmer og ledere er i hvert fall blitt såpass vanlig at jeg slipper gjentakende spørsmål fra min onkel om at jeg har vært så heldig å bli kvotert inn, sier Siri og ler.

– Som kvinnelig næringsdrivende – har du utfordringer som skiller seg fra menns?

– I bokbransjen, som er en tradisjonell bransje, har jeg revet meg i håret i forhold til de holdninger og arroganse jeg har kunnet opplevd som kvinnelig styreleder. I næringslivet generelt ser jeg ingen andre utfordringer enn en hvilken som helst annen bedrift. Det handler heller ikke lenger om

kvinne eller mann, det handler om hvordan vi er og hvordan vi oppfattes, sier Siri.

– Den oppvoksende generasjon har akkurat de samme muligheter, uansett kjønn. For mine barn er ting min farmor ikke kunne drømme om en selvfølge.

Den mest markante endringen i næringslivet Siri Strømmevold har sett på disse 14 åra, både i regionen og landet for øvrig, er at langt flere kvinner etablere egne bedrifter. Dette gjelder ikke bedrifter på hobbybasis. Dette er damer som ønsker å satse på bedriften som levebrød, fastslår Siri. Også til styreverv rekrutteres det etter hvert flere kvinner, men rekrutteringen er atskillig lavere enn på etableresiden.

– Noen gode råd til kvinner som vil opp og fram i næringslivet?

– Ta utdanning, vær aktiv! Har du en drøm må du være forberedt på å jobbe hardt, men ha det moro på jobb! Som mor og næringsdrivende handler det om organisering og struktur av hverdagen. Noe må man velge bort. Det blir et verdivalg, avslutter Siri.

Fakta om Siri Strømmevold

Utdannet innen elektronikk og datateknikk. Jobbet i oljebransjen i Stavanger i 10 år.

Revitaliserte en 90 år gammel familiebedrift og har vært daglig leder av Tynset Bokhandel siden 1999. Innehatt en rekke styreverv lokalt og regionalt, både i næringsliv og frivillige organisasjoner, samt nasjonale styrelederverv i Fri Bokhandel og Den Norske Bokhandlerforening. Sitter nå som styreleder i Sparebanken Hedmark.

Kaja fra Tynset leder Hedmark AUF

– 100 år etter at Norge fikk stemmerett får vi landets andre kvinnelige statsminister. Erna Solberg vil sikkert bli en like stor inspirasjonskilde for unge kvinnelige politikerspirer i de kommende åra som Gro Harlem Brundtland har vært for meg, sier Kaja Haugseth.

I forbindelse med 100-årsjubileet vil man også rette blikket framover og spørre hva som kan gjøres for å utvide demokratiet i vår egen tid. Politisk rekruttering av engasjert ungdom er et viktig stikkord. Kaja Haugseth fra Tynset er både leder i Hedmark AUF og kommunestyrets yngste representant.

– Hvem skal snakke ungdommens sak i disse spørsmålene hvis de unge sjøl ikke gjør det? Derfor er det viktig at ungdom slipper til og får en stemme i kommunestyret, men også andre formelle organisasjoner, fylkesting og Storting, fastslår Kaja.

Det er en enorm forskjell å være ung i dag og ung for 20 år siden. De erfarne politiske ringrevene har ingen erfaring med å være ung i 2013. Ulike erfaringer må fram. Disse er det vi som sitter med, og ser kanskje best hva som er ungdommens utfordringer og hva som kan forbedres. Kompetanse, helse, omsorg og distriktspolitikk er temaer som ligger hennes politikerhjerter nærmest.

Å være kommunepolitiker innebærer å sitte i en del råd og utvalg. Kaja sitter blant annet i oppvekstkomiteen.

– Det er det morsomste med å være politiker; man lærer svært mye kommunal forvaltning og samfunnsforvaltning generelt. Innsikten og erfaringen i hvordan det politiske systemet fungerer er en erfaring som vil være

svært nyttig å ha med seg i framtida, mener hun.

– Min drivkraft handler om det å finne min plass, både i samfunnet og i politikken. Det var skolepolitikken som tente min politisk interesse for fem-seks år siden. Her er det mye jeg mener kunne forbedres, og det gjør man ved å være en del av det politiske miljøet. Se på yrkesfagene i den videregående skolen læringleplasser for eksempel. Mange elever faller fra i skoleløpet. Yrkesfagene må bli mere yrkesrettet, og det må opprettes flere læringleplasser. Det er alt for lite læringleplasser å oppdrive her i distriktet i forhold til unge som ønsker det. Det er imidlertid mer fokus på dette nå etter at ungdommen sjøl har satt mer på dagsorden.

– Hva tenker du om dagens unge kvinners politiske engasjement generelt?

– Unge kvinner er engasjerte og aktive på lik linje med unge menn. Idretten, musikklivet, politikken - alle trenger ildsjeler, og drivkraften er å vite at man gjør en forskjell ved å engasjere seg. En må brenne for det en tror på. De som har mulighet for å engasjere seg bør gjøre det. I AUF har vi fokus på kjønnsfordeling. Som kvinnelig politiker opplever jeg å bli hørt like mye som unge menn, men jeg vet at mange jenter fortsatt sliter med eldre menns hersketeknikker.

Fakta om Kaja Haugseth

21 år og fra Tynset. Sitter i kommunestyret i Tynset for Arbeiderpartiet. Kommunestyrets yngste representant og medlem av Oppvekstkomiteen. Leder i AUF Hedmark. For tiden sykepleierstudent.

Tekst og foto: Ingrid Eide

– Hva sier du til folk som mener at politikk ikke angår dem?

– Skolebøkene i sekken din er politikk, veien du går på er politikk. Jeg tror mange ikke tenker på at det ligger politiske avgjørelser bak det meste vi foretar oss i hverdagen.

– Du er opptatt av likestilling. Er menn og kvinner likestilt i 2013 etter din mening?

– Vi har kommet langt i likestillingspolitikken, men fortsatt er det områder vi henger etter på i 2013, blant annet når det gjelder lønn og deltidsarbeid. Her er vi ennå ikke likestilt med menn.

– Hva er din politiske ambisjon?

– Jeg vil fortsette med politikken å løfte fram den politikken jeg mener er rett., men på hvilket nivå vet jeg ikke. Målet nå er å bli ferdig med sykepleien.

– Vil du flytte tilbake til Tynset?

– Det vet jeg ikke per i dag. Distriktene er mer utsatt med en blå regjering, men alle kan heller ikke bo i byen. Distriktene må ha noe å by på, og det har Tynset. Det satses på arbeidsplasser og kompetanse gjennom blant annet etablering av sentralarkivet og desentralisert høyskole. Det er veien å gå for å sørge for at det fortsatt vil bo folk her, mener 21-åringen fra Tynset.

STORTINGSVALGET 2013

Tynset kommune er en av tolv pilotkommuner i landet som kunne stemme elektronisk ved stortingsvalget. Nesten halvparten av de som stemte i Tynset valgte å stemme elektronisk.

Mandag 9. september ble det avholdt stortingsvalg. Tynset kommune har tre stemmekretser; Kvikne, Tyllidalen og Holmen. Holmen hadde valgdag også søndag 8. september.

Totalt var det 3218 velgere som stemte. Dette utgjør et fremmøte på 79,8 % (tilsvarende tall for stortingsvalget 2009 var 75,7 %). 1453 stemte ved bruk av internett. Dette utgjør 45,2 % av alle som stemte. Erfaringene med internetvalg viser at velgerne ønsker en slik mulighet.

Ved stortingsvalget i 2013 kunne velgere i tolv kommuner stemme via Internett. Internettstemmegivning er et tillegg til stemmegivning på papir. Det betyr at velgerne i forsøkskommunene selv kunne bestemme om de ville stemme via Internett eller om de ville stemme med vanlig papirstemmeseddel. Det var kun mulig å stemme via Internett i perioden for forhåndsstemmegivning. Opptellingen etter valget deles inn i opptelling av forhåndsstemmer, valgtingsstemmer og elektroniske stemmer.

Forhåndsstemmene ble avgitt i perioden 12. august til 6. september. Disse stemmene kunne avgis ved bruk av ordinær stemmeseddel lagt i urne eller ved internetstemmegivning. Valgtingsstemmer er de stemmene som avgis på selve valgdagen(e). Det var ikke mulig å stemme elektronisk under valgtinget.

Tynset kommune fikk under valg gjennomføringen besøk av valgobservatører fra Moldova og Georgia. I tillegg kom det observatører fra El Salvador. Dette er en nyttig erfaring som hjelper oss til å vurdere det norske valgsystemet med andre øyne.

For å gjennomføre valget er kommunen avhengig av å bruke valgfunksjonærer. Funksjonærene blir på forhånd kurset i hvordan de skal opptre slik at velgerne kan få rettledning og lik behandling ved alle stemmesteder. Tynset kommune ønsker å rette en stor takk til alle som gjorde en innsats som valgfunksjonærer.

Informasjon om funnene til valgobservatørene kan du finne her: <http://goo.gl/ZJcrMh>

Liste	Opptalte stemmer	%-vis fordeling	Endring stemmer F-11	%-vis endring F-11	Endring stemmer S-09	%-vis endring S-09
A	1 094	34,1	+309	+0,4	-11	-2,1
SV	215	6,7	+5	-2,3	-87	-3,2
RØDT	35	1,1	+14	+0,2	+16	+0,5
SP	869	27,1	+176	-2,6	+8	-1,1
KRF	87	2,7	+6	-0,8	+3	0,0
V	111	3,5	+2	-1,2	+15	+0,3
H	422	13,1	+190	+3,2	+214	+6,3
FRP	252	7,8	+124	+2,4	-68	-2,6
MDG	72	2,2	+44	+1,0	+61	+1,9
DEMN	1	0,0	-3	-0,1	+1	0,0
KRISTNE	10	0,3	+10	+0,3	+10	+0,3
KYST	1	0,0	-2	-0,1	-1	0,0
PIR	9	0,3	+9	+0,3	+9	+0,3
PP	33	1,0	-7	-0,7	-15	-0,5
Andre	0	0,0	0	0,0	-3	-0,1
Total	3 218	79,8	+833	+22,5	+150	+4,2

Innfører kildesortering av plast

FIAS starter med plastinnsamling fra juli 2014. Ordningen vil omfatte ren og tørr plastemballasje fra husholdninger, som legges i egne plastsekker som hentes sammen med papiret hver 4. uke.

Bakgrunnen for ordningen er målsettingen i avfallsplanen om halvering av klimagassutslipp innen 2017. Ved å gjenvinne plasten til nye plastprodukter i stedet for forbrenning, viser beregninger at FIAS kan redusere sine klimagassutslipp med 20 %. Tallene tar utgangspunkt i at det samles inn 8 kg plast pr. innbygger pr. år. Det er et mål som bør være mulig å nå, ettersom innbyggerne i Norge kaster ca. 15 kg plast i året.

Plastinnsamling har liten konsekvens for renovasjonsgebyret. Merknadene oppveies av inntektene ved salg av plast og det FIAS sparer når det blir mindre restavfall. Innsamlingen vil skje med to-kammerbil samtidig med papirinnsamlingen. Da holdes papir og plast adskilt ved innsamling, og det blir ikke mer kjøring.

Innsats fra hver enkelt innbygger er en forutsetning for at endringen skal bli vellykket. Da er det et godt utgangspunkt at kundemåling FIAS har gjennomført viser at 6 av 10 er positive til plastinnsamling. Det kan også nevnes at 90 % av innbyggerne i Norge allerede har tilbud om plastinnsamling, så dette er noe mange har ventet på.

Politiske møter Oktober - desember 2013

17.10.	09:00	Formannskapet
29.10.	18:00	Kommunestyret
31.10.	09:00	Politikerdag / Budsjettkonferanse
31.10.	15:00	Formannskapet
14.11.	09:00	Formannskapet
26.11.	18:00	Kommunestyret
28.11.	09:00	Formannskapet / Budsjett
05.12.	09:00	Formannskapet

Se forøvrig ajourført kalender på
www.tynset.kommune.no

Rampeunger på turné i Nord-Østerdalen

I november blir det teaterturné i Nord-Østerdalen!

Ttrafo har det siste året holdt fortellerstunder på Tynset og Alvdal. Nå tar vi med oss et knippe fortellere og fortellinger ut på tur i Nord-Østerdalen!

På scenen står de fire fortellerne Heidi Hagesveen Hagen, Ingunn Løvdal, Kirsti Sæter og Betine Fiskaa Johannessen. De skal fortelle historier om rampeunger.

For hva hadde vel verden – og historien – vært uten rampeunger? Rampeunger er de som bryter reglene når de må, gjør ting ingen andre tør å gjøre og tar sjanser ingen andre vil ta. Det måtte nok noen rampeunger til for å få gjennomslag for kvinners rett til å stemme i 1913!

Vi forteller om store og små rampeunger og rampestreker. Om rampestrekene som ender godt – og om de som ender riktig så galt. Dette er en hyllest til den lille rampeungen som finnes inni enhver av oss! Det blir fortellinger om trollkjerringer, lurvehetter, gullepler, spilledåser og mye mer – i tillegg til historier fra fortellernes egne rampete barndommer ...

Forestillingen har premiere i Vingelen (Tolga) 15. november og reiser deretter på turné med ett spillested i hver av Ttrafos 5 andre kommuner; Tynset, Rendalen, Alvdal, Folldal og Os – i den rekkefølgen.

Forestillingen passer for barn fra 6 år og oppover – vi er av den oppfatning at ingen noensinne blir for gammel for en god historie!

Ny Skogstua Barnehage

De nye barnehagelokalene i Skogstua barnehage tas i bruk i midten av oktober. Barnehageplassene i Telenor-bygget erstattes da av nye plasser i Skogstua. Etter utbyggingen er det plass til 68 – 80 barn, avhengig av barnas alder. I henhold til lovverket krever barn under tre år større plass og større personalressurs, enn de som er over tre år.

Full barnehagedekning

Alle som ønsker barnehageplass i kommunen i 2013 har fått det. Kommunen har også ledige barnehageplasser. Barn/foreldre som ønsker plass fra januar 2014 og senere, står foreløpig på venteliste. Deres søknader vil bli behandlet i løpet av oktober måned.

Nye odelsregler fra nyttår

Endringene innebærer en innskrenkning av odelskretsen i odelsloven § 8 og oppheving av bestemmelsen om odelsfrigjøring etter odelslova § 31. Endringene settes i kraft fra 1. januar 2014.

Fra 1.1.2014 gjelder følgende om odelsrett:

- Barn av en som har eid eiendommen med odelsrett kan ha odelsrett
- Barnebarn av siste eier med odelsrett kan også ha odelsrett

Dette avgrenser odelsretten slik at nieser og nevøer ikke lenger skal ha odelsrett. Samtidig vil de som normalt har nærmest tilknytning til eiendommen beholde odelsretten.

Lovgiver skriver blant annet at en viktig side ved odelsretten er at den kan bidra til å sikre drift og bosetting på eiendommen framover. Overdragelse av landbrukseiendom skjer i stor grad til personer i nær familie som har vokst opp på eiendommen og deltatt i driften og er innstilt på å drive videre. Når det ikke er nær familie som vil overta, blir hensynet til stabil drift og bosetting i utgangspunktet best ivarettatt ved at eieren selv velger hvem han vil overdra eiendommen til.

Loven legger dermed til rette for å få flere landbrukseiendommer til salgs på det åpne marked. Større utbud av landbrukseiendom gir mulighet for å få friske krefter inn i landbruksnæringa, og de som er avhengig av leiejord kan få mulighet til å kjøpe tilleggsjord.

Samtidig oppheves adgangen til å søke odelsfrigjøring for den som har kjøpt odelseiendom som tilleggsjord. I praksis er det svært få søknader om odelsfrigjøring, og enda færre dersom odelskretsen reduseres. En opphevelse vil gi et klarere vern av odelsretten for de som står igjen i odelskretsen.

Om driveplikt

Vi minner om at alle som eier eiendom med jordbruksareal (fulldyrka eller overflatedyrka jord) har en varig driveplikt. Dette følger av bestemmelsen i jordlova § 8 (lov 19. juni 2009 nr. 98).

Driveplikten gjelder uavhengig av når eiendommen er overtatt, eller om eieren har hatt driveplikt etter odelsloven eller konsesjonsloven tidligere.

Driveplikten kan oppfylles av eieren selv, eller ved bortleie på bestemte vilkår som er fastsatt i loven. Vilkårene innebærer at avtalen må være skriftlig, den må 10 års varighet eller mer, uten anledning for eieren til å si den opp, og den må føre til driftsmessig gode løsninger.

Du kan få et eksempel på standard leiekontrakt ved å henvende deg til kommunens enhet for landbruk og miljø.

Foto: © Shutterstock / Kjersti Jørgensen

Jakt og motorferdsel

Nå som elgjakta nærmer seg ønsker vi å minne om reglene for motorferdsel i utmark. Motorferdsel i utmark er i utgangspunktet forbudt. Det er ikke lov med motorisert ferdsel utenfor opparbeida vei, men det er gjort unntak for transport av jaktutbytte ved elgjakt. Videre minner vi om at det ikke er lov å drive jakt fra bil.

Tilskudd til drenering av jordbruksjord

På jord som er grøftet tidligere kan det gis tilskudd til systematisk grøfting, profilering og omgraving, med kr 1000 pr. daa. For usystematisk grøfting er tilskuddssatsen kr 15 pr. løpometer grøft.

Søknaden skal inneholde:

- Plan for drenering av arealet
- Kart der dreneringsarealet er tegnet inn
- Miljøplan trinn 2 for det arealet det søkes tilskudd til

Søknadsskjema finnes på www.slf.dep.no, klikk på:

Miljø og økologisk

-> Spesielle miljøtiltak

->Skjema

-> Søknad om tilskudd til drenering

Søknad sendes kommunen. Det er ingen søknadsfrist. Søknadene blir behandlet fortløpende i den rekkefølge fullstendig utfylt søknad med vedlegg er mottatt, fram til årets tildelte pott er oppbrukt.

Regionalt bygdeutviklingsprogram for Hedmark 2013-2016

Hedmark nå har fått sitt første Regionale bygdeutviklingsprogram. Programmet er svar på oppdraget i Meld.St.9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken (Velkommen til bords) om å styrke og samordne det regionale arbeidet innenfor områdene landbruksbasert næringsutvikling, miljø, skog og klima, og gjennom ulike virkemidler støtte opp om Hedmarkslandbruket.

Hovedmålet for bygdeutviklingsprogrammet er: Hedmark skal ha et livskraftig og attraktivt landbruk av høy kvalitet som bidrar til produksjon, vekst og utvikling i Hedmark.

Regionalt bygdeutviklingsprogram er utarbeidet i tett samarbeid med Hedmark Bondelag, Hedmark Bonde- og småbrukarlag, Hedmark fylkeskommune, Innovasjon Norge, skognæringa, kommunene og regionrådene i fylket.

Du kan lese mer om programmet på nettsidene til Hedmark fylkeskommune, www.hedmark.org.

Tog+buss i en billett

Endelig én billett for tog og buss i Hedmark! Fra 15. mars 2014 kan togkunder med periodebillett få tilleggsproduktet «Buss Hedmark» for et tillegg på 324 kroner.

En stor gruppe togreisende kan løse kollektivbillett hele veien, uansett om det er NSB eller Hedmark Trafikk som transporterer. Billettkjøpet skjer på mobilen. «Buss Hedmark» er et tilbud til togreisende som kjøper periodebillett på NSBs billett-app og alle steder hvor NSB kan tilby periodebilletter i Hedmark.

Raskt, enkelt og rimelig er stikkord for dette «kinderegget» fra NSB og Hedmark Trafikk. Fordelene beskrives enkelt ved å:

- Kjøpe fellesreisebillett, når og hvor en vil, gjennom sin smarttelefon
- Ha én billett for hele reisen, uansett tog eller buss
- Få et svært rimelig busstillegg for de faste togreisende

De to samarbeidende parter arbeider videre for å få til andre fellesbillettløsninger. For de reisende er det viktig at reisen både er lett å bestille, betale og bruke. Jo enklere, raskere og rimeligere det kollektive alternativet er, desto sterkere stiller buss og tog i konkurranse med bilen.

Kommuneplan for ei positiv framtid!

Vi starter nå arbeidet med kommuneplanen for Tynset kommune, hvor vi skal arbeide frem en overordnet samfunnsdel og en konkret arealplan for vår kommune. Det er viktig at hele befolkningen engasjerer seg i dette arbeidet, som vil peke fremover på utviklingen av hele kommunen vår og Tynset som et regionsenter.

Ordførerens side

En kan fort gå rett på arealplanen når en planlegger for framtida. Det er gjennom arealplanarbeidet en skal peke på hvor fremtidige arealer for næring, boligbygging og fritidsbebyggelse skal være. Dette er spennende og viktige oppgaver vi nå skal gå løs på. Samtidig skal vi gå inn i samfunnsdelen av kommuneplanen, og her legger vi føringer på overordnet nivå for hvordan vi vil at samfunnet vårt skal være, og i hvilken retning vi ønsker at det skal gå. Det er viktig å stoppe opp litt ved dette i første av planarbeidet. Vi måler mye i vårt samfunn i kvantitet, og måten kommunen er finansiert på styres etter innbyggertall. Selvsagt er dette viktig, og vi ønsker hjertelig velkommen alle nye innbyggere og tilbakeflyttere, som igjen gir grunnlag for næringsutvikling og etablering, samtidig som vi får tilført ressurser til de offentlige tjenester. Men under dette bør det ligge til grunn en bred diskusjon om hva som skal kjennetegne samfunnet vårt inn i framtida, som i neste omgang igjen kan gjøre oss enda mer attraktive for nye innbyggere og nytt næringsliv. Her ligger ansvaret på oss alle, og på hvordan vi opptrer som enkeltpersoner og offentlige instanser i møtet med nye innbyggere og de som ønsker å etablere seg. Da må en kanskje ta et skritt tilbake og se på hvordan vi nettopp oppfører oss mot hverandre i våre samfunn og hvordan vi reagerer på nye tanker og ideer. Er det slik at vi bygger oppunder de som vil prøve noe nytt og har andre ideer? Synes vi at de som

ikke er helt slik som oss selv skal få like mye plass? Det er trolig mange som har opplevd noe skadefryd når en ikke lykkes med noe, eller holdninger i retning av at en ikke skal tro en er noe spesielt. Dersom alle gikk litt mer i seg sjøl, og nettopp prøvde å være litt mer positiv overfor nye ideer og nye mennesker, tror jeg vi ville fått et enda bedre samfunn. Våre grunnleggende verdier og holdninger betyr mye for oss alle, både for nye innbyggere og de som har bodd her hele livet. Tenk om våre samfunn ble enda mer kjennetegnet av at vi heiet på alle mennesker, også de som er ulike oss sjøl. Dette ville gitt vårt fellesskap et løft, og det er nettopp i de gode fellesskap at folk føler seg trygge og verdsett, og får levd ut sine spesielle ideer eller får prøvd ut sine talenter. Det å bli møtt med et positivt engasjement kan ofte bety mye mer enn rene penger og annen belønning. De menneskelige relasjoner og støtte er blant de viktigste forutsetninger for å få til noe, enten det gjelder en forretningside eller i ens private liv. Drømmen er at det skal lyse «velkommen, du er verdifull» fra hele vår kommune, og befolkningen her. Det ville vært en virkelig kvalitet ved vårt samfunn, for egne innbyggere, med stor tiltrekningskraft på nye innbyggere og virksomheter. Og ansvaret for å skape dette ligger på oss alle, både offentlige og private virksomheter, samt innbyggerne, i hvordan vi til daglig viser raushet, inkludering og positivt engasjement i praksis.

Den senere tid har det skjedd virkelig mye

Foto : Ingrid Eide / Ingrafo

INGEN TID Å MISTE

Årets TV-aksjon går av stabelen søndag den 20. oktober. Årets bidrag går til Nasjonalforeningen for folkehelsen, en frivillig organisasjon som arbeider for å bekjempe demens og hjerte-kar sykdom. Pengene skal brukes til å bekjempe demens, få fart på forskningen og bidra til at demente og deres pårørende får bedre livskvalitet.

Fakta er at ...

- over 70 000 mennesker i Norge har demens
- antallet vil fordobles de neste tiårene
- 10 000 får sykdommen hvert år
- ikke alle med demens er gamle
- demens angriper hjernecellene og funksjonene de har ivaretatt som hukommelse, språk og orienteringsevne
- vi vet lite om årsaker, behandling og medisiner
- minst 300 000 er nærmeste pårørende til en demenssyk
- 6 av 10 pårørende har tegn på depresjon/utbrenthet
- over 60 % erfarer at familie og venner trekker seg unna

rundt mange tunge regionale virksomheter i Tynset. Sjukehusaksjonen viste oss et fantastisk engasjement for akuttstjukehuset vårt fra både fjern og nær. Kampen vil fortsette, og uansett så gir vi oss ikke. Det viste den utrolige massemonstringa av omtrent 4000 personer på torget 26. august. Noen dager senere åpnet nye Nord-Østerdal VGS dørene offisielt, et bygg til ca 415 millioner kroner. Dette vil være en utrolig viktig arena for læring og utvikling for hele regionen. Tidligere fikk vi bekreftet at Domstolsadministrasjonen har inngått 10-års kontrakt på leie av deler av Holmen-bygget. Dette sikrer Jordskifteretten og Tingretten moderne lokaler inn i framtida, noe som er avgjørende viktig for å beholde disse viktige samfunnsinstitusjonene i regionen. Og ikke nok med det; så kom budsjettlekkasjen om at byggestart for arkivene skjer neste år, med en investeringsramme på mellom 700 og 800 millioner, samt nesten 6 millioner til arkivutdanning. I tillegg arbeides det med utredning av nytt svømmeanlegg, hvor vi fikk 5 friske millioner fra Kulturdepartementet til arbeidet. Det «lukter fugl» av svært mye på Tynset nå. Bli med og underbygg den positive utviklingen; Tynset er et meget godt samfunn å være en del av!

Helsing ordfører Bersvend Salbu

INGEN TID Å MISTE

70 000 HAR DEMENS. 10 000 FÅR SYKDOMMEN HVERT ÅR. DET KAN RAMME OSS ALLE. BÅDE DEG, MEG OG NOEN VI KJENNER. VI GÅR FOR EN LØSNING.

BLI BØSSEBÆRER FOR TV-AKSJONEN NRK, RING 02025
blimed.no

Dette signaliserer at mange av oss vil bli berørt på en eller annen måte, en eller annen gang. Derfor bør vi engasjere oss, være positive og bidra søndag 20. oktober.

Jeg mener vi har godt av en slik dag, da vi feier vår egen egoisme litt til side, og tar et tak for andre. De aller fleste har muligheten til å bidra med et pengebeløp, hvis man bare bruker litt mindre på egen egoisme en dag eller to. Det handler om vilje!

Og plutselig en dag når man minst venter det, står man sjøl i en uønsket situasjon og skulle gitt hva som helst for bedre behandling eller en lettere hverdag. Da kommer ettertanken og kanskje givergleden, men da kommer den litt sent ...!

Og til slutt hvis dere trenger enda mere entusiasme, så kan jeg påminne dere det gamle gode ordtaket: «Den største gleden man kan ha, er å gjøre andre glad.»

Ønsker du å bidra som bøssebærer, ta gjerne kontakt med undertegnede eller Tone Bergfall i Tynset kommune.

Jeg håper i alle fall på mange blide positive fjes, stor giverglede og godt engasjement!

På forhånd takk til dere alle!

Med vennlig hilsen

Merete Myhre Moen

Varaordfører og leder for TV-aksjonen på Tynset

Bokbad

Tynset bibliotek

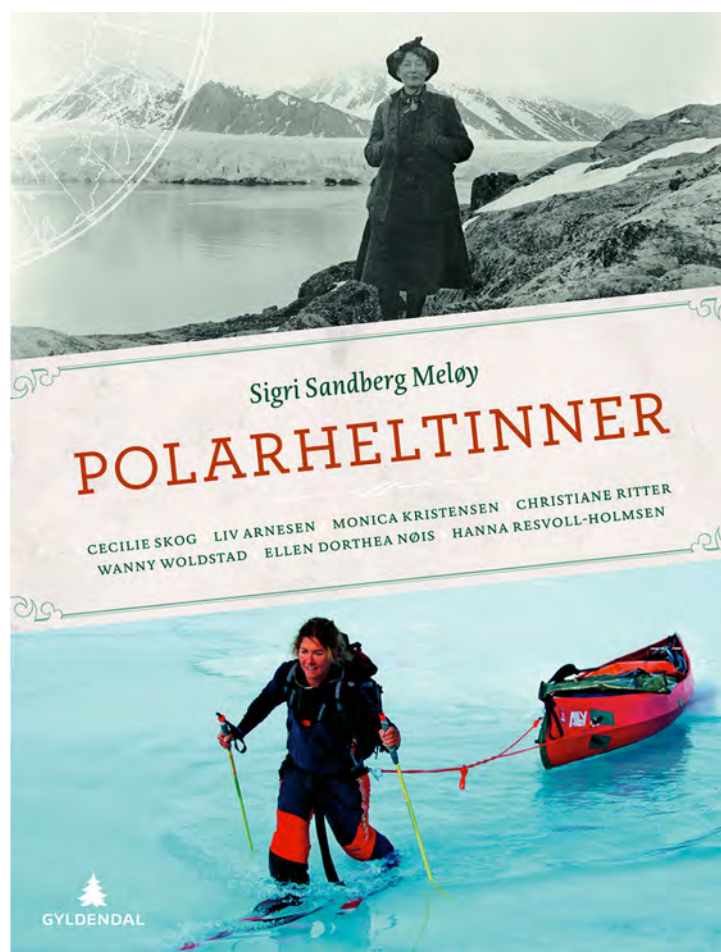
POLARHELTINNER Bildeforedrag

Bokbader
Arild Einar Trøen

Torsdag 24. oktober kl 19.00

Sigrid Ekran
Mitt liv i polare områder

I boka **POLARHELTINNER** av Sigri Sandberg Meløy samles for første gang sju av de røffeste polarkvinnene våre.

De er forskere, fangstfolk og polfarere. Fra pioneren Hanna Resvoll-Holmsen, som vandret alene med rifle og botanisk kasse på Svalbard i 1907, til Cecilie Skog, som har stått på polene og besteget sin femte 8000-metertopp. Ellen Dorteia Nøis fødte alene i en fangsthytte i 1922, milevis fra folk, et hav fra sivilisasjonen. Wanny Woldstad skjøt sin første isbjørn en desemberdag i 1932. Liv Arnesen ble fulgt av millioner av ungdommer på nettet da hun krysset Antarktis. Monika Kristensen la i vei mot Sydpolen i 1986. Boka prøver også å si noe om denne underlige dragnet mot isbask, vill vind og stillhet.

Sigri Sandberg Meløy er bosatt på Svalbard. Hun er journalist og forfatter og skriver i dag bl.a. for Aftenposten og A-magasinet. Hun har tidligere utgitt intervju-boka «Kjærleikar» 2006, barne-boka «Ballongmamma» 2009 og debatt-boka for ungdom «Klimaboka – på cruise dit verda smeltar». Hun har også skrevet flere bøker i samarbeid med Cecilie Skog.

Sigrid Ekran er profesjonell hundekjører og bosatt i Alvdal. Hun har deltatt i hundeløpet Iditarod med eget hundespenn. Videre har hun bl.a. gått av med seieren i Femundløpet og VM i hundekjøring. Sigrid har studert utmarksforvaltning i Norge og Northern Studies i Alaska og deltatt i en ekspedisjon i Canada med fokus på klimaendringer.

Hvordan bli bedre på å fylle ut byggesøknader?

Byggesakskontoret i Tynset og Alvdal bruker omtrent ett årsverk på å etterspørre og rette opp feil og mangler i søknader som mottas før de er gode nok til å kunne saksbehandles.

I Tynset er det 36 % og i Alvdal hele 62 % mangelfulle søknader som registreres inn, og som må følges opp av saksbehandler før det kan gis svar på søknaden.

Hvordan skal vi alle kunne bidra til at dette blir bedre?

Å bygge bolig, fritidsbolig, garasje, driftsbygning eller industribygg er for de fleste en engangsforeteelse. De som tenker å sette i gang med byggeprosjekt, stort eller lite, bør sette seg inn i hva de vil og kan utføre selv, og hva de trenger hjelp til for å få gjennomført byggeplanene.

Å bygge i dag koster mye penger og da er det viktig å gjøre et godt forarbeide som også innebærer å sette seg inn i lover og regler først, sjekk plan- og bygningsloven mot tiltaket.

Det noen sparer i tid ved raskt å «slenge i vei» en søknad, taper de mange ganger ved at ikke saken har mangler. Søkere må ettersende tegninger, situasjonsplan, nabovarsler, sider som er avglemt og andre mangler underskrifter. Og resultatet av dette blir ofte at søknaden blir liggende. Svaret på søknaden kommer ikke i rett tid slik at du kan starte bygging som planlagt med din håndverker.

Byggesakskontorets saksbehandlere og servicetorget er behjelpelig med veiledning og råd for å få til den rette søknaden for deg, men det er søker som har ansvaret for å gjennomføre søkeprosessen. Alt som skal til for å søke ligger også på nettsidene i din kommune.

Søknad om byggetillatelse

Les veiledninger om byggesøknad, kontakt bygningsmyndighet i kommunen eller bruk eventuelt søknadshjelp på nett.

Ta kontakt tidlig

Ta kontakt tidlig med lokal bygningsmyndighet når du har byggeplaner. Her kan du få hjelp til å finne ut hvilke hus, tilbygg, garasje osv. som passer, og hvilke krav som gjelder for tomte. Etter plan- og bygningsloven er bygningsmyndigheten pålagt å passe på at byggverk blir utført og planlagt slik at de tilfredsstiller rimelige skjønnhetshensyn, både i seg selv og i forhold til omgivelsene.

Behandlingstid

Ved nøyaktig utfylling av skjemaer og billag som skal vedlegges til oss, så får vi alle en bedre, billigere og raskere behandling av sakene.

Skjema som trengs

Skjemaer ligger på hjemmesidene i kommunen:

<http://tynset.kommune.no/3421.3455.Byggesak.html>

Menyvalg: Bolig og eiendom -> Byggesak -> Skjema – bolig og eiendom

Direktelenke: <http://byggeregler.dibk.no/blanketter>

- Søknad om tiltak, uten ansvarsrett (§153) pbl. §20-2
- Eller søknad med ansvarsrett (§174 + §175) pbl. §20-1
- Nabovarsel, (§154)
- Gjenpart av nabovarsel, (§155)
- Ansvarsrett, ved tiltak med ansvarsrett. (§181)
- Opplysninger om tiltakets ytre rammer, ved tiltak med ansvarsrett. (§175)
- Gjennomføringsplan, ved tiltak med ansvarsrett. (§185)
- Vedlegg til søknad om ansvarsrett, (§159)
- Referanseprosjekt, der det trengs ved ansvarsrett, (§160)
- Eventuelt søknad om utslippstillatelse
- Søknad om ferdigattest når tiltaket er ferdig og godkjent, (§167)

Andre bilag

- Plantegning av alle etasjer, minimum målestokk 1:100
- Snitt av alle etasjer, minimum målestokk 1:100
- Tegninger av alle fasadene, minimum målestokk 1:100
- Situasjonsplan, minimumsmålestokk 1:1000 der det finnes
- Avfallsplan utarbeides på skjema for rivetiltak over 100 m² BRA. Husk sluttrapport
- Miljøsaneringsbeskrivelse utarbeides der det kan finnes farlig avfall
- Søknad om arbeidstilsynets samtykke der det er arbeidsplasser som berøres
- Foto av gamle bygg som søkes revet legges ved, se SEFRAK-bygg i kartet <http://www.nord-osterdal.no>
- Eventuelt foto av tomt/naboskap

Noen stikkord

- Avstand til nabogrense, vegmidte og annen bygning
- Går det høyspent kraftlinje over eiendommen
- Byggegrunn, hvordan er den
- Fundamentering, valg
- Løsning på vann/ avløpsanlegg
- Utvendige farger skal angis, følg reguleringsplanens bestemmelser

Mange av utfordringene er regionale

Kommunal planstrategi for Tynset 2013-2016 bygger på dokumentet «Utfordringer i Tynsetsamfunnet» som er utarbeidet med utgangspunkt i tidligere analyser, blant annet gjort av Norsk institutt for by- og regionforskning.

Regionalt perspektiv og kunnskap blir viktig i arbeidet med ny kommuneplan. Ved å se Fjellregionen i sammenheng, har man best forutsetninger for å se lokale utfordringer og muligheter. En regional tilnærming og dokumentasjon ligger inne i den nylig vedtatte planstrategien.

Utfordringsdokumentet gir en strukturert gjennomgang av status for Tynsetsamfunnet og Tynset kommune som organisasjon. Dokumentet setter også framtidsfokus og ser på muligheter:

- Hva må til for å løse utfordringene i Tynsetsamfunnet?
- Hvordan er framtidens Tynsetsamfunn?
- Hva er framtidens næringer og kommunikasjonsbehov?

Kunnskapsgrunnlaget blir viktig

Kommuneplanens arealdel skal svare på og konkretisere utfordringene som er definert i planstrategiens visjon og målformuleringer. En langsiktig og bærekraftig arealpolitikk betinger at det foreligger et godt kunnskapsgrunnlag. De aktuelle utredningene skal beskrive virkninger for miljø og samfunn når det planlegges nye områder for vekst og utbygging. Et bredest mulig kunnskapsgrunnlag innen temaer som miljø, naturmangfold og naturressurser, naturverdier og biologisk mangfold er viktig. Disse områdene bør dokumenteres og kartfestes for å få en best mulig og bevisst forvaltning av kommunens jord- og skogbruksressurser. Naturlandskapet på Tynset og Fjellregionen har et flott særpreg, og det er viktig at kommunens overordnede forvaltning av naturarven blir belyst i planprosessen. Spesielt skal det rettes fokus på vekst i Tynset tettsted i forhold til kulturlandskapet omkring (landskap, kulturminner og kulturmiljø).

Temakart, analyse og anbefaling bør utarbeides for følgende områder som inngår i samfunnsdelen; friluftsliv og rekreasjon, turstnett og løypenett, en samferdsel- og transportanalyse. Tynset tettsted kan som følge av forventet befolkningsvekst i kommunen, også forvente en viss etterspørsel etter utvikling av sentrumsnære områder. Derfor er en analyse, temakart og anbefalinger for vekst og utvikling av regionsenteret Tynset viktig.

Bærekraftig utvikling i Tynset har flere sider

I kommunens overordnede planarbeid er behov for definere begrepet bærekraftig utvikling. I Tynset handler bærekraftig utvikling i utvidet forstand om ...

- Befolkning og alderssammensetning
- Sosial-, kulturell- og kunnskapsmessig verdiskaping
- Nye arbeidsplasser og økonomisk verdiskaping
- Naturmangfold, kulturminner og kulturlandskap

Kommuneplan består av samfunnsdel og arealdel

Samfunnsdelen av kommuneplanen legger føringer på overordnet nivå for hvordan vi vil at samfunnet vårt skal være, og i hvilken retning vi ønsker at det skal gå. Kommuneplanen skal også ha en handlingsdel hvor økonomiplanen etter kommuneloven § 44 kan inngå. Arealdelen skal peke på hvor fremtidige arealer for næring, boligbygging og fritidsbyggelse skal være.

Figuren til høyre illustrerer noe av dynamikken og sammenhengen i planarbeidet. I planprogrammet er det nedfelt to sentrale målområder i forhold til utforming av ny arealpolitikk:

1. Tynset skal være et attraktivt og sterkt regionsenter

Økt attraktivitet for Tynset som regionsenter handler om å skape forutsigbarhet for næringsliv og innbyggere, og ha tydelige rammebetingelser for de mål som settes for utviklingen. I utviklings-sammenheng er følgende av spesiell interesse:

- Utvikle attraktivitet og urbanitet gjennom gode gateløp, nytt torgområde og attraktive møteplasser med lokalt særpreg
- Skape et levende sentrum gjennom god fortetting både med hensyn til bolig og næringsvirksomhet
- Legge til rette for «folkehelse i hverdagen» gjennom en god og sammenhengende infrastruktur av gang- og sykkelveier, stier, leder og løyper
- Utvikle kultur og arrangementer med lokal kvalitet, særpreg og mange aktører som utgangspunkt
- Foreta lokaliseringsvalg ved nyetableringer som bidrar til å gi sentrum en mer urban karakter
- Søke etter nyetableringer med et stort omlandspotensiale

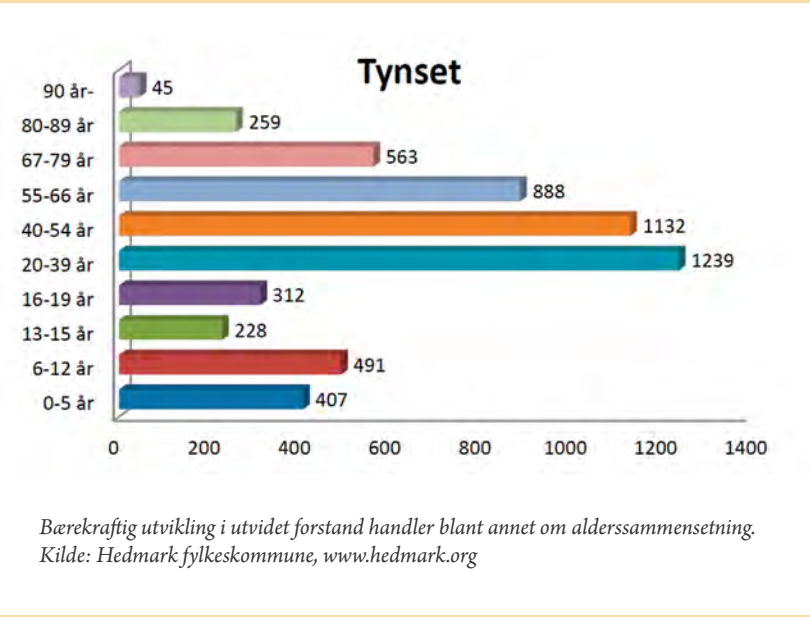
2. Tynset skal ha en bærekraftig arealpolitikk og levende bygder

Hva skal vi utvikle av særpreg og attraktivitet i forhold til variert næringsliv og boligtilbud?

- Attraktive boligområder som stimulerer bolyst
- Attraktive områder for fritidsboliger
- Videreutvikle bygdenes sosiale infrastruktur, særpreg og attraksjonsverdi
- Tilrettelegge for en aktiv reiselivsnæring samt bygde- og seterturisme
- Tilrettelegge for naturopplevelser, friluftsliv og sportslige aktiviteter/arrangementer sommer som vinter - gjennom en fastlagt infrastruktur av løyper, stier og leder
- En bærekraftig arealpolitikk som ivaretar naturmangfold, kulturminner, kulturlandskap og vassdrag
- En bærekraftig arealpolitikk som ivaretar et aktivt landbruk; matproduksjon og skogsvirke

Figuren under illustrerer noe av dynamikken som en planstrategi er en viktig del av.

Bærekraftig utvikling i utvidet forstand handler blant annet om alderssammensetning. Kilde: Hedmark fylkeskommune, www.hedmark.org

Noen av høsten godbiter

Hannah Arendt

Den sterke kvinnen Hannah Arendts tanker forandret verden! Et intelligent og gripende portrett av en av det 20. århundrets fremste tenkere. Filmen utspiller seg i perioden 1961-1964 da Arendt dekket rettssaken mot nazikrigsforbryteren Adolf Eichmann i Jerusalem. Den svært kontroversielle artikkelen hun skrev for The New Yorker skapte skandale verden over og var opphavet til begrepet "ondskapens banalitet".

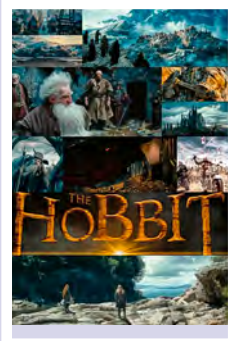
Optimistene

Dette er dokumentaren om et uvanlig volleyballag på Hamar med damer fra 66 til 98 år. Goro (98) er selve dronningen på laget, med sin viljestyrke, livsglede og sine lilla Converse-sko. Filmen følger damene på og utenfor banen under forberedelsene til den store dagen. Og kampstrategien er klar: Latter, samhold, hekleblomster og kanskje noen kjekke svenske gentlemen? Ungdommen er vår tids store ideal. Kanskje kan nettopp et lag med ballspillende damer i sin beste alder vise at det er de av oss som faktisk får oppleve å bli gamle, som er de heldige?

Solan og Ludvig: Jul i Flåklipa

Solan, Ludvig og Reodor er tilbake. Det nærmer seg jul, og Flåklipa Tidene-redaktør Frimand Pløsen har lovet bygda snø. Når Ludvig ønsker seg det samme, så er ikke oppfinner Reodor Felgen vanskelig å overtale til å bygge verdens kraftigste snømaskin. Men så forsvinner Reodor, og så forsvinner snømaskinen, og da må Solan og Ludvig stille i stand til jul alene. Hvis de rekker det, etter å ha reddet Flåklipa fra verdens verste snøstorm. For å tukle med naturen. Det er farlig det.

Hobbiten: Smaugs Ødemark

Del to i Ringenes Herre-regissør Peter Jacksons storslåtte Hobbiten-trilogi med Martin Freeman, Elijah Wood, Cate Blanchett, Ian McKellen og Christopher Lee på rollelisten.

Se også programmet på plakater, i kulturfolderen, i aviser og tynsetkino.no. Billettsalget starter en time før forestilling. Telefon billettsalg: 62 48 52 59

Returadresse:

Tynset kommune, Servicetorget, Rådhuset, 2500 Tynset

Tynset kommune

Romslighet • Mot • Humør

Servicetorget, Rådhuset, 2500 Tynset
Servicetorget har åpent hverdager kl. 09:00 – 15:30

Telefon	62 48 50 00
Telefaks	62 48 50 11
Internett	www.tynset.kommune.no
E-post	postmottak@tynset.kommune.no

Turistinformasjon

Telefon 62 48 03 11

Kulturkaféen og billettbestillinger

Telefon 62 48 52 03

Kulturtjenesten

Telefon 62 48 50 00

Biblioteket

Telefon 62 48 52 18 (Tynset og Kvikne)

Landbruk og miljø

Telefon 62 48 90 00

Tekniske tjenester

Telefon 62 48 50 00

Ved akutte feil på kommunale vei-, vann- og avløpsanlegg utenom kontortid meldes dette til kommunens tekniske vakt:

Telefon 911 25 533

PP-tjenesten

Telefon 62 48 50 00

Barneverntjenesten

Telefon 62 48 50 00

Hjemmesykepleien og hjemmehjelp

Telefon 62 47 10 35

Tynset legekontor

Telefon 62 48 51 60

Åpningstider

Mandag–torsdag	08:00 – 15:00
Fredag	10:00 – 15:00

Telefontider

Mandag–torsdag	08:00 – 11:00 og 13:00 – 14:00
Fredag	10:00 – 12:00 og 13:00 – 14:00

Legevaktsentralen

Telefon 62 48 22 11

Helsestasjonen

Telefon 62 48 51 53

Gudbrandsdalen krisesenter, Lillehammer

Telefon 61 27 92 20

Tjenesten for funksjonshemmede

Telefon 62 48 58 80

Tjønnmosenteret

Telefon 62 47 10 00

Furumoen Pensjonærhjem

Telefon 62 48 51 89

Enan Trygdesenter

Telefon 62 48 41 93

Tronstua barnehage

Telefon 62 48 50 67

Skogstua barnehage

Telefon 62 48 50 65

Haverslia barnehage

Telefon 62 48 50 62

Tynset opplæringscenter

Telefon	62 48 58 90
Internett	www.tynset.kommune.no

Tynset barneskole

Telefon	62 48 50 70
Internett	www.tynset.kommune.no

Tynset Ungdomsskole

Telefon:	62 48 51 10
Internett	www.tynset-ungdomsskole.no

Tylldalen skole

Telefon:	62 47 16 60
Internett	www.tynset.kommune.no

Kvikne skole og barnehage

Telefon:	62 48 55 20 / 988 27 942
Internett	www.tynset.kommune.no

Fåset skole og barnehage

Telefon:	62 48 58 50
Internett	www.tynset.kommune.no